

05. oktobar 2023.

OVLAŠĆENI PRIVREDNI SUBJEKAT - ODGOVOR NA POJAČANE MERE CARINSKE KONTROLE

Streloviti rast svetskog tržišta roba i usluga stvorio je potrebu za uklanjanjem carinskih i necarinskih barijera u spoljnoj trgovini. Istovremeno, obnovljena opasnost od „izvoza“ terorističkih aktivnosti iz regiona Bliskog istoka i Severne Afrike ka ostatku sveta, a pogotovo prema ekonomski razvijenim zemljama evropskog regiona je usloвила potrebu za rigoroznijim carinskim kontrolama prometa roba i kretanja ljudi. U poslednje vreme ova opasnost je doživela novu mutaciju tako da se sada sve češće terorističke aktivnosti organizuju i u suprotnom smeru. Naime, poslednja događanja pokazuju da se pojedine terorističke aktivnosti planiraju od strane građana zemalja EU koji ih na kraju izvođe kako u EU tako i u udaljenim kriznim područjima (Bliski i Srednji istok).

Mnoge države su izuzetno pooštrile kontrolu međunarodnog lanca nabavke u cilju sprečavanja neovlašćenog unošenja/uvoza naoružanja, vojne opreme, municije, eksplozivnih naprava, široke lepeze drugih proizvoda i tehnologija potrebnih za izvođenje terorističkih akcija kao i ljudi koji bi te akcije izveli. Na ovaj način se žele sprečiti kako one terorističke aktivnosti koje mogu imati za cilj povređivanje i zastrašivanje ljudi uz nanošenje materijalne štete tako i one koje su usmerene protiv životne sredine. Takođe, usled uočene dvosmernosti ove pojave, navedene kontrolne mere su pojačane i pri izvozu robe.

Izbeglički i azilantski talasi koji se poslednjih godina kreću iz Afrike, centralne Azije i Bliskog istoka ka zemljama EU su razlog za dodatno pooštavanje carinskih kontrola kako na graničnim prelazima država članica koje se nalaze na spoljnim granicama EU tako i u njenoj unutrašnjosti. Pregled skenerom velikog broja kamiona, fizički pregled tovara i druge mere carinske kontrole koje sprovode carinski organi su dovele do stvaranja svakodnevnih kilometarskih kolona i višesatnog čekanja na graničnim prelazima. Trend sprovođenja pojačanih mera carinske kontrole više nije svakodnevica samo država EU već i skoro svih zemalja koje se nalaze na rutama kojima se kreću izbeglice i azilanti.

Najviše iskustva u primeni bezbedonosno-sigurnosnih mera ovog tipa imaju SAD koje su od 2001. godine, nakon napada na Svetski trgovinski centar, počele intenzivnije da ih primenjuju. Vrlo brzo je uočeno da viši procenat kontrole robnog prometa povećava nacionalnu bezbednost u smislu fizičke bezbednosti stanovništva i imovine ali istovremeno toliko usporava trgovinu i opterećuje je velikim troškovima, da u ekonomskom smislu podrića tu istu nacionalnu bezbednost zbog čije zaštite je navedena kontrola i uvedena.

Kao najbolje rešenje ovog problema, nametnula se ideja o neophodnosti sofisticirane primene sistema analize i upravljanja rizikom pri sprovođenju carinskih i drugih bezbedonosnih kontrola. Sistem analize rizika podrazumeva da se ne pristupa fizičkoj i dokumentarjoj kontroli svake pošiljke, već se po unapred utvrđenim kriterijumima odabiraju za kontrolu samo one pošiljke koje se po usvojenoj metodologiji mogu smatrati rizičnim. Na prvi pogled deluje vrlo jednostavno uspostaviti sistem analize i upravljanja rizikom ali to nije tako jer je spisak rizika vezanih za spoljnu trgovinu izuzetno dugačak i svakodnevno se mora dopunjavati.

Osnovni rizik svakako predstavlja roba kojom se prometuje, ali u praksi često nije uvek moguće prepoznati svu rizičnu robu pogotovo ukoliko neka roba pored svoje osnovne ili uobičajene „civilne“ namene može biti upotrebljena i za vojno-terorističke aktivnosti (tkz. „roba dvostruke namene“).

Brzi razvoj tehnologije uslovljava pojavljivanje sve većeg broja proizvoda koje domišljati i obučeni ljudi mogu relativno lako zloupotrebiti. Stoga, lica uključena u međunarodnu trgovinu (međunarodni lanac nabavke) predstavljaju jednako veliki rizik kao i roba koja je u centru njihove aktivnosti.

Uzimajući u obzir gore izneto, stratezi koji su osmislili novi način kontrole spoljnotrgovinskog prometa su učesnicima međunarodnog lanca nabavke ostavili mogućnost da izaberu, da li žele da svoje poslovanje prilagode uslovima i kriterijumima propisanim za pouzdano poslovanje ili da nastave da posluju na već ustaljeni način i budu predmet čestih rigoroznih graničnih i drugih kontrola uvozno-izvoznih carinskih postupaka.

Ukoliko se odluče za prvu mogućnost, lica stižu status AEO (Ovlašćenog privrednog subjekta) i privilegije da uz niži stepen carinske kontrole i na jednostavniji način obavljaju svoje spoljnotrgovinske poslovne aktivnosti, dok u protivnom ostaju taoci situacije u kojoj pre svega nisu u mogućnosti da valjano planiraju vreme otpreme ili dopreme robe, a samim tim ni krajnju cenu koštanja robe.

Institut AEO, u EU poznatiji kao Authorized Economic Operator, je nastao u cilju da kompanijama omogući brže, jednostavnije i jeftinije sprovođenje izvozno-uvoznih postupaka, a da u isto vreme carinskim službama omogući nesmetano sprovođenje propisanih kontrola u cilju borbe protiv terorizma, zaštite zdravlja ljudi, životinja i životne sredine i naplate budžetskih prihoda.

Privredni subjekti koji poseduju status AEO lakše sklapaju nove poslove, pogotovo sa partnerima iz EU zbog uobičajene prakse da posedovanje statusa AEO predstavlja jedan od osnovnih uslova za sklapanje poslova sa srpskim carinskim zastupnicima (tkz. špediterima) i vozarima, a sve češće i sa proizvođačima.

Carinski zakon Republike Srbije ovlašćenog privrednog subjekta definiše kao privrednog subjekta poslovno nastanjenog na carinskom području Republike Srbije koji ispunjava kriterijume iz člana 28. ovog zakon.

Postoje dva tipa sertifikata AEO:

1. Sertifikat AEO za oblast carinskih pojednostavljenja, koji korisniku omogućava:
 - lakše dobijanje prava na korišćenje pojednostavljenih carinskih postupaka,
 - manji procenat carinskih kontrola,
 - da se u slučaju potrebe za vršenjem carinskih kontrola, te kontrole rade prioritarno u odnosu na druge učesnike u postupku i
 - da se te kontrole vrše na mestu koje je prethodno dogovoreno između korisnika i carinskog organa.
2. Sertifikat AEO za oblast sigurnosti i bezbednosti, koji korisniku omogućava:
 - pravo na dobijanje informacija o rezultatima prethodno obavljenih analiza rizika bezbednosti i sigurnosti,
 - pravo na unošenje manjeg broja informacija u ulazno/izlazne sažete deklaracije,
 - manji procenat carinskih kontrola,

- da se u slučaju potrebe za vršenjem carinskih kontrola, te kontrole rade prioritarno u odnosu na druge učesnike u postupku i
- da se te kontrole vrše na mestu koje je prethodno dogovoreno između korisnika i carinskog organa.

Navedeni AEO sertifikati se mogu koristiti istovremeno.

Nosioci nekog od sertifikata AEO mogu biti proizvođači robe koja se izvozi, izvoznici, špediteri, vozari/prevoznici, uvoznici, skladištari, luke, aerodromi i druga lica uključena u međunarodni lanac nabavke.

U vreme kada je Uprava carina omogućila sticanje statusa Ovlašćenog privrednog subjekta (01.09.2014. godine) bilo je izuzetno mnogo skeptika koji su ukazivali na neisplativost sticanja ovih sertifikata ali je vreme pokazalo da je poslovna zajednica izuzetno dobro prihvatila ovu novinu.

U cilju donošenja odluke da li podneti zahtev za sticanje sertifikata AEO i koji je od ponuđenih sertifikata najprikladniji, moraju se uzeti u obzir aktivnosti koje privredni subjekat sprovodi, vrste carinskih postupaka koje koristi, rizičnost roba koje su objekat njegove aktivnosti, uslovi isporuke robe ali i troškovi uvođenja sistema rada koji omogućava sticanje nekog od sertifikata.

Polazeći od vrste aktivnosti privrednog subjekta i carinskih postupaka koje sprovodi, najveće prednosti od sertifikata AEO mogu uživati lica koja imaju više gore navedenih spoljnotrgovinskih uloga, a posebno oni koji koriste carinske postupke uvoznog smera ili tranzitni postupak jer su ovi carinski postupci opterećeni većim obimom carinskih kontrola. To ne znači da oni koji samo pružaju određene usluge u okviru međunarodnog lanca nabavke i ne pojavljuju se direktno u carinskom postupku ne mogu imati koristi od sticanja statusa AEO.

Stoga, veća izloženost pozitivnoj pažnji mogućih poslovnih partnera je motiv broj jedan pre svega za proizvođače, carinske zastupnike, špeditere, vozare, držaoce skladišta kao i za držaoce luka, aerodroma i terminala preko kojih se roba transportuje. Zato nosioci sertifikata ovlašćenog privrednog subjekta, bez obzira na posao kojim se bave, na svojim poslovnim dokumentima, medijskim prezentacijama ili pozivima na saradnju uvek pored naziva firme upadljivo ističu logo sertifikata ovlašćenog privrednog subjekta koji je zaštićen shodno Copyright© regulativi.

Lica koja uvoze/izvoze ili prevoze robu koja se u carinskom postupku može smatrati rizičnom, svoju korist vide u smanjenom procentu pregleda pošiljaka i bržem obavljanju carinskih procedura čime mnogostruko ubrzavaju promet robe, a sam tim povećavaju obrt kapitala smanjenjem potrebe za pravljenjem zaliha robe, rentabilnijim korišćenjem prevoznih sredstava, mogućnošću garantovanja isporuke „just in time“, boljom organizacijom proizvodnje ili prodaje i sl. Posledica navedenog postupanja je zadovoljniji krajnji korisnik i niža cena koštanja robe.

Pri razmatranju opravdanosti sticanja statusa AEO moraju se uzeti u obzir i pripadajući troškovi. Da bi neko lice steklo sertifikat AEO bilo kojeg tipa, neophodno je da svoje poslovanje uredi tako da bude u skladu sa propisanim uslovima i kriterijumima, te sertifikat AEO ima slična dejstva kao i sertifikati ISO sistemima kvaliteta.

Troškovi ustrojanja poslovanja u skladu sa zahtevima sertifikata koji se odnosi na sigurnost i bezbednost su znatni ukoliko privredni subjekat već nema usvojen sistem kvaliteta poslovanja koji odgovara zadatim kriterijumima. Neophodno je podići na najviši nivo

bezbednost i sigurnost objekata u kojima se posluje podizanjem odgovarajućih ograda ili zidova, uvođenjem sigurnosnih kamera, alarma, elektronskih brava, čitača kartica, i sl.

Sigurnosnom opremom moraju rukovati za to obučeni ljudi, pa je neophodno uložiti sredstva u njihovu obuku i neprekidno usavršavanje ili angažovati lica koja pružaju potrebne usluge uz poštovanje propisanih standarda bezbednosti i sigurnosti. Obavljanje svake bezbedonosno-sigurnosne aktivnost mora biti detaljno propisano jasnim i nedvosmislenim procedurama, a za pisanje potrebnih procedura se mora potrošiti mnogo radnih sati ili se mora angažovati spoljni stručnjak.

Ukoliko rukovodstvo kompanije proceni poželjnim koristi koje AEO sertifikati donose, preporučljivo je da se prvo obavi samoprocena carinskog poslovanja kompanije popunjavanjem Upitnika za samoprocenu. Popunjavanje upitnika zahteva imenovanje osobe za koordinaciju aktivnosti pribavljanja potrebnih podataka i vreme za prikupljanje podataka.

Zainteresovanoj strani se preporučuje zakazivanje sastanka sa carinskim službenicima iz Odeljenja za ovlašćene privredne subjekte i pojednostavljene carinske procedure Uprave carina nakon čega sledi podnošenje zahteva u propisanoj formi. Tada Uprava carina započinje postupak provere pouzdanosti podnosioca zahteva. Ukoliko rezultat sprovedenih kontrola bude pozitivan, Uprava carina izdaje traženi sertifikat.

Sticanje statusa Ovlašćenog privrednog subjekta korisnicima omogućava:

- da bolje planiraju,
- da izbegavaju stvaranje nepotrebnih zaliha robe,
- da smanje troškove poslovanja,
- da bolje vladaju carinskim postupcima koje sprovode,
- da lakše kontrolišu rad svojih zaposlenih,
- da postanu poželjniji poslovni partner,
- da bolje sarađuju sa svojim partnerima u lancu nabavke,
- da smanje mogućnost kašnjenja pošiljaka, njihovu krađu ili oštećenje,
- da kao bezbedni i sigurni privredni subjekti ostvare bolje odnose sa državnim organima i
- da povećaju sigurnost i bezbednost svog poslovanja.

Kada Republika Srbija sa nekom državom ili unijom država potpiše sporazum o međusobnom priznanju statusa AEO (npr. sporazum potpisan sa Republikom Severnom Makedonijom), primena sporazuma će omogućiti nosiocima sertifikata AEO sa komponentom bezbednosti i sigurnosti, da i na teritoriji te druge strane potpisnice sprovode carinske postupke brže i uz niži procenat carinskih kontrola.

Autor: Borislav Injac